

Gál Kelemen sírjánál

Eötvös József egyik munkájában azt írja, hogy „senkit sem törölhetünk ki szívünkől anélkül, hogy helyén – ahol neve állott – egy sötét folt ne maradjon vissza.”

A kolozsvári Unitárius Kollégium volt diákjainak szívében sötét foltként húzódik meg annak a dr. Gál Kelemen igazgatónak az emléke, aki 1869-ben született és a dunántúli Felsőgallán 1945. február 12-én fejezte be életét.

Gál Kelemen tanári pályafutását 1892-ben kezdte és 1931-ig volt az unitáriusok nagy múltú kolozsvári kollégiumának tartóoszlopa. Pedagógiai munkásságát az 1935-ben megjelent, *A kolozsvári unitárius kollégium története* című munkája alapján két év múlva, 1937-ben a Nevelésügyi Szemleiben az az unitárius Kemény Gábor mutatta be, aki a köznevelésben kimagasló munkásságáért 1948-ban Kossuth-díjat kapott. Azonban sem Kemény Gábor, sem azok, akik nagyra értékelték Gál Kelemen pedagógiai munkásságát, nem tartották szükségesnek, hogy nagy jelentőségű munkásságán túl az „ember” Gál Kelemen is bemutassák.

A Nyárad melletti Szentgericéről származó Gál Kelemen gimnáziumi tanulmányait Székelykeresztúron és Kolozsváron, egyetemi tanulmányait szintén Kolozsváron, majd Grazban végezte. 1895-ben bölcsészdoktori oklevelet szerzett, de már 1892-ben az Unitárius Gimnázium helyettes, majd 1893-tól rendes tanára volt. 1894. november 26-án kötött házasságot Fekete Pál nyugalmazott városi tanácsos Ilona nevű lányával.

Benczédi Pál az Unitárius Közlöny 1945/2. számában Gál Kelemenre emlékezve elmondja, hogy a grazi egyetemen töltött 3 félévi tanulmányi ideje alatt a német irodalommal ismerkedett meg. Bár szaktárgyai a latin, a német, a görög és a magyar nyelvek voltak, doktori fokozatot mégis bölcsészettől és annak melléktárgyaiból, esztétikából és nevelésből szerzett. Hogy gimnáziumi és egyetemi tanulmányai hogyan zajlottak, nem tudni. Tanulóéveinek viszonyáról csak nagy munkája, *A kolozsvári unitárius kollégium története* című könyvének alapján következtethetünk. Mint tanár – írja Benczédi Pál – hivatását teljes komolysággal fogta föl. Az iskolát magas színvonalon tartotta, vállalva akár a népszerűtlenség kockázatát, akár a meg nem értők bírálatát. Nagy munkaerejére és készségére jellemzően, nyugalomba vonulása után írta meg legjelentősebb munkáit: 1935-ben *A kolozsvári unitárius kollégium története*, 1936-ban *Kilyéni Ferencz József unitárius püspök élete és kora*, majd 1938-ban *Jakab Elek élete és jellemrajza* című munkákat.

Tanulmányait az egyházi lapokon túl az Erdélyi Múzeum, az Erdélyi Irodalmi Szemle, az Erdélyi Tudományos Füzetek, a Nevelésügyi Szemle, az Egyetemes Philológiai Közlöny, a Pásztortűz tette közzé. Napjainkban a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon méltatta sokoldalú irodalmi munkásságát.

Pedagógiai és irodalmi munkássága elismerésül 1917-ben II. o. polgári hadi érdemkeresztet (Unitárius Közlöny, 1917., 61. old.), 1941-ben pedig tanügyi főtanácsosi (Unitárius Közlöny, 1941., 98. old.) címet kapott.

Gál Kelemen életének utolsó szakaszáról Benczédi Pál közölt rövid tudósítást az 1947. évi Erdélyi Unitárius Naptár 52. oldalán. E szerint Gál Kelemen szíve 1945. február 12-én szűnt meg dobogni Ernő nevű mérnök fiánál. A háborús idők miatt porhüvelyét nem lehetett hazavitetni Kolozsvárra, hogy ott a házsongárdi temetőben pihenjen korán elhunyt kislánya és felesége mellett.

Kelemen Lajos, aki Gál Kelemen igazgatói működése alatt volt a kolozsvári unitárius kollégium kezdő tanára, 1951. szeptember 4-én öccséhez írt levelében a Gál Kelemen vejétől, Tóth Kálmántól, az Egyetemi Könyvtár aligazgatójától nyert információ alapján azt közli, hogy Gál Kelemen családjával 1944 őszén a front elől Ernő fiához, a Dunántúlra menekült. Itt Komárom megyében két front közé szorultak, s itt egy faluban halt meg. Kelemen Lajos szerint Gál Kelemennek régtől fogva súlyos érzelmeszedése volt és végeredményben ennek esett áldozatul.

Eötvös Józsefre utalva, Gál Kelemen 61 évvel ezelőtti eltávóváása sötét foltot hagyott maga után, mind az erdélyi, mind az ott tanult, de a mai Magyarországon élő – a múlt tiszteletében felnőtt – unitáriusok emlékezetében. Ezt a sötét foltot kívánta megszüntetni a Magyarországi Unitárius Egyház azzal, hogy

Léta Sándor és Kelemen Miklós lelkészek, utóbbi felesége társaságában felkutatta Gál Kelemen tatabányai temetőben levő sírját azzal a szándékkal, hogy miként a budapesti temetőben nyugvó nagynevű, de utódokkal már nem rendelkező unitáriusoknak sírját, úgy Gál Kelemenét is gondozza.

Gál Kelemen kövel borított nyughelyét jól olvasható fölirattal, az említett temető központi helyén találtuk meg, meglehetősen elhanyagolt és gondozatlan állapotban. Nem tudjuk, hogy a már említett Ernő nevű fiának élnek-e, és ha igen, hol élnek leszármazottjai? Szeretnénk velük is kapcsolatba lépni, hogy együtt ápoljuk annak a Gál Kelemennek emlékét, akiben ma is egyházunk egyik oszlopát értékeljük. A sírról készült kép nyughelyéről készült.

Kelemen Miklós